

Під час масового заселення посівів хрестоцвітих культур рослинорозними трипсами найбільш ефективним і доступним методом захисту рослин від комах-шкідників є використання інсектицидів способом периферійного обприскування. Взагалі для обмеження чисельності популяції трипсів на посівах *Cruciferae* рекомендується застосовувати деякі агротехнічні заходи та раціональне застосування хімічних методів з врахуванням економічного порогу шкідливості шкідників.

Висновки. Серед досліджених видів трипсів переважно представники рослинорозних видів з родини *Thripidae* (*Bolacothrips Jordani Uzel*, *Thrips tabaci Lindeman*, *Frankliniella intonsa Trybom*, *Thrips tenuisetosus Knechtel*) і хижаків з родини *Aelothripidae* (*Aelothrips*, *Melanthrips fuskus Sulzer*, *Rhipidothrips Brunnes Williams*) є чисельними і можуть пошкоджувати окремі органи рослин, які належать до родини *Cruciferae*. Заселення трипсами хрестоцвітих культур відбувається нерівномірно, залежно від фази розвитку рослини та погоднокліматичних умов. За нашими дослідженнями у фазу бутонізації та період утворення стручків й досягання насіння концентрувались переважно представники філофільного угруповання, а у фазу масового цвітіння культур накопичувались антофільні види трипсів. Видова різноманітність хрестоцвітих культур з їх періодичністю цвітіння сприяє інтенсивному поширенню трипсів. Із зібраних зразків суцвіть максимальну чисельність трипсів було виявлено на суцвіттах гірчиці білої, яка вирощувалась на сидераті, а мінімальну – на суцвіттах озимого, яркого ріпаку та насінниках капусти. Щоб запобігти поширенню популяції трипсів і відповідно вірусних інфекцій, векторами яких вони можуть бути, необхідно систематично проводити моніторинг фітосанітарного стану агроценозів представників родини *Cruciferae*, що надасть можливість прогнозувати спалахи хвороб та своєчасно розробити відповідні заходи профілактики та контролю чисельності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бублик Л.І. Довідник із захисту рослин / Л.І. Бублик, Г.І. Васечко, В.П. Васильєв та ін. За ред. М.П. Лісового. – К.: Урожай, 1999. – 744 с.
2. Байдик Г.В. Сільськогосподарська ентомологія / Г.В. Байдик, Є.М. Білецький, М.О. Білик та ін. За ред. Б.М. Литвинова, М.Д. Євтушенка. – К.: Вища освіта, 2005. – 511 с.
3. Барановський М.М. Трипси Лісостепу України: монографія / М.М. Барановський. – Київ: КВІЦ, 2002. – 228 с.
4. Entomological Notes. Department of Entomology [El. resource]. – www.google.ru. – The methods of access is: <http://www.google.ru>, free. Thrips on cabbage. – 2p.
5. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта: (С основами статистической обработки результатов исследования) / Б.А. Доспехов. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Агропромиздат, 1985. – 351 с.
6. Pedigo L.P. Entomology and pest management. – New York, 2000. – 338 p.

Еколого-фаунистическая характеристика видового состава трипсов крестоцветных культур

И. В. Худольи

За результатами досліджень установлено видовий і кількісний склад популяції трипса на посівах горчиці білої (*Sinapis alba* L.), рапса озимого (*Brassica napus oleifera bienis* D.C.), рапса яркого (*Brassica napus oleifera annua* Metzd.), кормової капусти (*Brassica subspontanea* Lezg.) і сурепки (*Brassica rapa oleifera* D.C.). Доказано вплив деяких факторів на чисельність популяції трипсів і їх шкідливість в агроценозах крестоцветних культур.

Ecology-faunistic character specific composition of thrips on sowing of cruciferous culture

I. Khudoliy

As a result of researches are put specific and quantitative composition of population of thrips on sowing of mustard white, ripe winter and spring, forage cabbage and coleseed. It is proven the influence some factors on the quantity of population of thrips and their harmful in agrotensos of cruciferous cultures.

Key words: thrips, cruciferae, density of population, damage.

УДК 631.53.01/.027/.04:633.11"324":631.559

ЮРЧЕНКО А.І., здобувач

Білоцерківський національний аграрний університет

УРОЖАЙНІСТЬ ТА УРОЖАЙНІ ВЛАСТИВОСТІ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА ПРОТРУЙНИКІВ

Подано результати трирічних досліджень особливостей формування рівня урожайності та урожайних властивостей насіння сучасних сортів пшениці озимої залежно від строків сівби та протруйників. Відмічено, що найвища уро-

жайність насіння була за сівби 5 жовтня у всіх варіантах. Урожайні властивості мали модифікаційний характер, найкраще проявлялися за першого пересіву і з кожним наступним – нівелювалися.

Ключові слова: насіння, пшениця озима, урожайність, урожайні властивості, строки сівби, протруйники, сорти.

Постановка проблеми. Сільське господарство України, на фоні погіршення екологічної ситуації, має високу чутливість до гідротермічних коливань, які притаманні сучасним кліматичним умовам. На сьогодні головним є не питання про зміну клімату, яке визнане в усьому світі, а питання адаптації сільськогосподарського комплексу до цих змін [5, 8].

Актуальним питанням у насінництві є розроблення принципів реалізації генетичного потенціалу сучасних сортів пшениці озимої через насіння. Отож, розроблення способів управління реалізацією потенціалу сортів у процесі їх репродукування є необхідною умовою ведення насінництва. Саме це й спонукало до низки досліджень стосовно вивчення впливу абіотичних та біотичних факторів на врожайність та врожайні властивості насіння пшениці озимої з метою розроблення рекомендацій для його виробництва у репродукційних насінницьких посівах господарств-товаровиробників, які вирощують власний репродукційний насіннєвий матеріал.

Вивчення науково обґрунтованих строків сівби, за нинішніх глобальних змін клімату, є однією з важливих передумов отримання підвищених урожаїв пшениці озимої з біологічно цінним насінням. Для визначення оптимальних строків сівби насіннєвих посівів для різних сільськогосподарських культур, у тому числі й для пшениці озимої, за майже 150-річний період, проводились численні дослідження. Проте переважна більшість їх стосувалася лише товарних посівів і практично не вивчалася на насінницьких.

Недостатньо досліджень проведено щодо вивчення впливу строків сівби на врожайні властивості насіння як у прямій дії, так і післядії. Змінюючи строки сівби можна варіювати умови проростання насіння та появу сходів. Це також впливає на дружність сходів, рівномірність розвитку рослин, визрівання і якість насіння. Тривалість оптимального періоду сівби буває невеликою, проте навіть незначне відхилення від нього може призводити до суттєвого зниження якостей вирощеного насіння.

Тривалість періоду вегетації та окремих фенологічних фаз є генетично обумовленою ознакою сорту, проте вона змінюється залежно від умов вирощування та відіграє важливу роль у формуванні продуктивності рослин, а отже, і в якості посівного матеріалу.

Мета досліджень. Виявити особливості формування рівня урожайності та урожайних властивостей насіння сучасних сортів пшениці озимої залежно від строків сівби та протруйників.

Матеріал і методика досліджень. Дослідження виконувались на дослідному полі Білоцерківського НАУ у 2005-2008 роках.

Ґрунт дослідної ділянки – чорнозем типовий легкосуглинковий, вміст гумусу 3,5-4,2%, рН сольової витяжки 6,5-6,9.

Попередник – горох. Після збирання попередника виконували дискування ґрунту на глибину 14-16 см. Вносили мінеральні добрива під основний обробіток ґрунту $P_{90}K_{90}$. Проводили передпосівну культивування на глибину загортання насіння.

Сівбу виконували сівалкою СН-16 в агрегаті з трактором МТЗ-82. Норма висіву 5,5 млн/га, глибина загортання насіння 2,5-3,0 см.

Весною вносили азотне добриво: N_{60} по мерзлоталому ґрунту в період відновлення весняної вегетації та N_{30} у фазу виходу в трубку.

У досліді вивчали сорти Миронівська 65, Збруч, Білоцерківська напівкарликова, Олесь, занесені до Державного реєстру сортів рослин України за трьома строками сівби 19.09, 05.10 та 19.10. Протруйники – вітавакс 200 ФФ, сумі 8; NaКМЦ (вологий контроль), сухе насіння (сухий контроль). Кожен варіант висівали у 3-разовій повторності за послідовного систематичного розміщення варіантів, площа ділянки 28 м². Облік урожаю проводили методом суцільного обмолоту комбайном "Сампо-500".

Вивчення урожайних якостей насіння, зібраного з посівів за різних строків сівби та оброблення протруйниками, проводили методом пересівів за однакових умов: насіння не протруювали, висівали в один день (3 жовтня) за однакової норми висіву (5,5 млн шт./га) на ділянках площею 1 м² у чотириразовому повторенні.

Дані обробляли методом варіаційної статистики [9] за допомогою програми Statistica 6 та за Б. Доспеховим [3].

Результати досліджень та їх обговорення. Інтенсивне та непередумане застосування хімічних засобів захисту рослин, що нині продовжує домінувати у технологіях вирощування сільсько-

господарських культур, у тому числі й насінневих посівів пшениці озимої, зумовлює низку добре відомих негативних наслідків: забруднює довкілля, знищує корисну ентомофауну, прискорює формування резистентності популяцій шкідливих організмів, ускладнює технологію вирощування культур, підвищує енерговитрати та призводить до отруєння людей. Будь-яке застосування пестицидів пов'язане з низкою додаткових операцій та витратою енергоносіїв. Окрім того, пестициди є сильними мутагенами, що за своїм обсягом у забрудненні довкілля посідають друге місце після відходів промисловості та постачають людям 21 % усіх мутагенів [2].

Однією із важливих складових щодо реалізації державної цільової програми збільшення виробництва зерна пшениці озимої (до 35 млн тонн щорічно) є забезпечення у повному обсязі потреби товаровиробників у високоякісному сортовому насінні.

“Сорт–технологія–насіння” – це чинники, що створюють нероздільну єдність системи виробництва високоякісного насіння.

У свою чергу, рослина пшениці, як і будь-якої іншої культури, становить собою відкриту структурно-біометричну систему. У кожний окремий етап органогенезу в цій системі складаються певні, притаманні тільки цій рослині, співвідношення ростових, біоритмічних і морфогенетичних процесів. Специфіка структурно-біоритмічної системи окремої рослини пшениці визначається: генотипом особини; структурною організацією зародка і життєздатністю зернівки, з якої розвивається конкретна особина; умовами проростання насіння й умовами вегетації [10].

У будь-якому посіві пшениці, у полі чи в експериментальних умовах, проявляється практично неусувна варіабельність рослин за їх загальним ступенем розвитку, яка зумовлює неоднакові умови для формування насіння.

І нині у цих напрямках ще залишаються суперечливі погляди, з'являються нові недостатньо вивчені питання. Це цілком закономірно, тому що постійно проводяться сортозміни й у виробництво надходять нові генотипи, технології насінницьких посівів, ґрунтові й кліматичні умови, у яких проходить онтогенез материнських рослин, на яких формується насіння.

Насіння одного і того ж сорту та репродукції навіть із однаковими посівними якостями може давати неоднакову за величиною урожайність (різниця 4-7 ц/га і більше) [6]. Це більшою мірою може зумовлюватися умовами вирощування.

Вплив протруйників та строків сівби на рівень урожаю насінневих посівів та врожайні властивості насіння на сьогодні вивчено недостатньо.

Нами у 2005-2008 р. вивчалася дія протруйників на урожайність насіння пшениці озимої.

Так, урожайність насіння пшениці озимої у 2006 р. за сівби 5 жовтня виявилася вищою, ніж 19 вересня. Також встановлено, що у переважної більшості сортів урожайність була вища за оброблення насіння НаКМЦ порівняно із контролем та протруйниками. Найменша урожайність визначалася за протруєння насіння вітаваксом 200 ФФ за сівби 19 вересня у сортів Миронівська 65, Збруч та Білоцерківська напівкарликова, що менше, аніж на контролі на 3,4; 3,1; 4,0 ц/га, відповідно по сортах, та на 4,9, 9,3 та 2,9 – за сівби 5 жовтня.

У 2007 р. найвища урожайність визначена у всіх варіантах за сівби 5 жовтня у сортів Миронівська 65, Збруч, Білоцерківська напівкарликова; у сорту Олеся – 19 вересня, а найнижча – 19 вересня. За протруєння насіння і сівби у різні строки урожайність варіювала по сортах. У всіх сортів за досліджуваних строків сівби урожайність за протруєння насіння вітаваксом 200 ФФ була найменшою.

У 2008 р. найвища врожайність у всіх варіантах виявлена за сівби 5 жовтня і становила у межах 52,3-69,9 ц/га, найменша – за сівби 19 вересня – 36,4-51,0 ц/га. При цьому за оброблення насіння НаКМЦ і сівби 5 та 19 жовтня урожайність була вищою, ніж на контролі та за протруєння, а за оброблення вітаваксом 200 ФФ – найменша.

У середньому за 2006-2008 рр. (рис. 1) найвища урожайність у всіх варіантах виявлена за сівби 5 жовтня і знаходилася у межах 45,1-53,5 ц/га; найменша – за сівби 19 вересня – 39,2-48,6 ц/га. За оброблення насіння НаКМЦ і сівби у досліджувані строки урожайність була вищою, ніж за протруєння і становила у сорту Миронівська 65 за сівби 19 вересня – 41,6; 5 жовтня – 53,5 ц/га, 19 жовтня – 47,3 ц/га; у сорту Збруч – 43,2, 52,3, 49,2 ц/га; у сорту Білоцерківська напівкарликова 45,6, 52,9, 50,3 ц/га; у сорту Олеся – 47,0 52,5, 49,2 ц/га, відповідно по строках сівби, що більше ніж за протруєння вітаваксом 200 ФФ у сорту Миронівська 65 на 2,9, 8,4, 5,8 ц/га, у сорту Збруч – на 2,3, 6,8, 5,6 ц/га, у сорту Білоцерківська напівкарликова – на 2,3, 5,6, 5,0 ц/га, у сорту Олеся – на 2,3, 5,3, 4,9 ц/га.

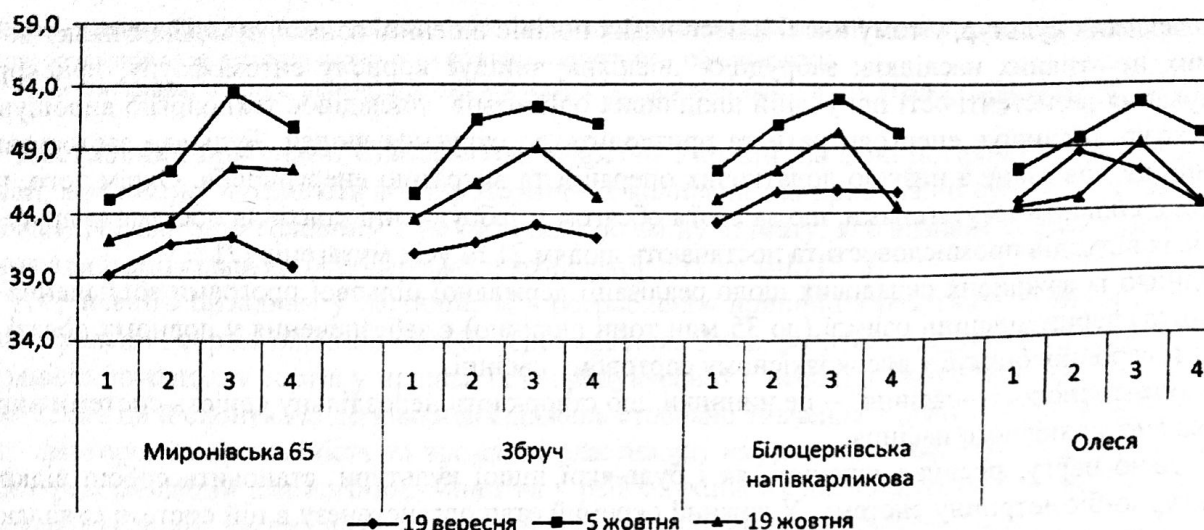


Рис.1. Урожайність пшениці озимої (ц/га) залежно від сорту, протруйника та строку сівби (середнє за 2006-2008рр.): 1 – вітавакс 200 ФФ, 2 – сумі-8, 3 – NaKMЦ (вологий контроль), 4 – сухе насіння (сухий контроль). $НІР_{05\text{ сорт}}=1,8$ ц/га $НІР_{05\text{ строк сівби}}=1,4$ ц/га $НІР_{05\text{ протруйник}}=1,8$ ц/га

Загальновідомо, що розмір та якість урожаю є результатом взаємодії багатьох умов і факторів, досить мінливих у просторі та часі. Останнє також стосується і насіння: адже воно щорічно формується знову, а тому його якість може змінюватися як по роках, так і залежно від протруйника. У зв'язку із висловленим виникає питання про урожайні властивості насіння за протруєння його препаратами, які широко використовуються у виробництві, різних строків сівби, реакції сортів на відповідні фактори.

Урожайні властивості насіння визначаються лише за фактичним урожаєм потомства у польових умовах і прогнозувати їх, на думку Н.А. Кіндрука, П.К. Сечняка, О.К. Слюсаренка у насінництві неможливо [4].

Агроєкологічні умови, у яких перебігає онтогенез материнських рослин за репродукування насіння, значною мірою модифікують його генетично зумовлені врожайні властивості. Ці модифікаційні зміни можуть бути суттєвими за своїм рівнем і можуть перекривати генетично детерміновані відмінності між різними сортами.

Експериментально доведено, що модифікація урожайних якостей насіння відтворювана, що відкриває нові горизонти для вирішення проблеми стабілізації виробництва зерна з метою проведення систематичних досліджень щодо розкриття природи продуктивності вирощуваних рослин [1].

Відтворення сорту у змінюваних поколіннях особин завжди супроводжується модифікаційною мінливістю, однак прямого зв'язку між урожайністю посіву та врожайними властивостями насіння зазвичай не спостерігається. Для вирощування високоякісного насіння на насінневих посівах варто застосовувати прийоми, що сприяють найбільш повному використанню позитивних модифікацій, які проявляються, як правило, лише у одному поколінні [6].

Численними дослідженнями доведено, що позитивні модифікації пов'язані з умовами формування насіння і можуть здійснювати значний вплив на їх урожайні властивості. На цій основі виник агроєкологічний напрям у насінництві [7].

Тривалість життя насіння, фізіологія проростання, відмінність у реакції на зовнішні умови, у більшості випадків, зумовлюється його генетичною природою. Однак ступінь прояву генотипу через фенотип модифікується умовами довкілля.

Порівняльне дослідження показало післядію протруєння та різних строків сівби насіння пшениці озимої (табл. 1).

У сорту Збруч найкращі врожайні властивості насіння (табл. 1) відмічені за сівби 19 вересня та протруєння його вітаваксом 200 ФФ – 49,7 ц/га, на контролі – 49,3 ц/га та за оброблення NaKMЦ – 43,6, а за сівби 5 жовтня та протруєння насіння сумі-8 – 43,6 ц/га, що менше за попереднього строку і відповідного протруйника на 6 ц/га. Крім того, насіння із вищими урожайними властивостями отримане у сортів Миронівська 65, Збруч, Білоцерківська напівкарликова та Олеся за протруєння його вітаваксом 200 ФФ у різні строки сівби, а найменші – за протруєння насіння сумі-8. На контролі показник був нижчим, ніж за протруєння насіння вітаваксом 200 ФФ.

Таблиця 1 – Урожайність (ц/га) насіння досліджуваних сортів залежно від протруйників та строків сівби в пересівах (2007–2008р.)

Сорт	Протруйник	1-й пересів* (2007р.)	2-й пересів* (2008р.)
1	2	4	5
Миронівська 65	вітавакс 200 ФФ	49,5/44,8	58,5/58,5
	сумі-8	40,2/39,5	57,1/56,8
	НаКМЦ	42,4/40,9	56,0/55,5
	контроль	46,3/43,0	54,3/54,9
Збруч	вітавакс 200 ФФ	49,7/46,9	57,2/57,4
	сумі-8	42,9/43,6	55,7/55,9
	НаКМЦ	43,6/44,1	53,3/53,9
	контроль	49,3/45,1	52,9/52,7
Білоцерківська напівкарликова	вітавакс 200 ФФ	45,2/41,5	53,9/55,2
	сумі-8	37,6/37,7	51,7/53,6
	НаКМЦ	42,0/38,5	52,1/52,7
	контроль	44,7/39,4	51,2/52,0
Олеся	вітавакс 200 ФФ	46,2/44,0	54,3/53,7
	сумі-8	39,1/38,1	51,6/51,7
	НаКМЦ	43,8/39,0	55,2/56,2
	контроль	44,5/42,4	58,5/57,7
	НІР _{05строк}	0,3	0,4
	НІР _{05сорт}	0,4	0,6
	НІР _{05протруйник}	0,4	0,6

Примітка: * чисельник – вихідне насіння вирощене за строку сівби 19 вересня, знаменник – 5 жовтня.

Із результатів другого пересіву видно, що різниця в урожайних властивостях залежно від строку сівби практично знівельована. Відмічено лише, що за досліджуваних строків сівби у сортів, які вивчалися та за оброблення їх насіння протруйником вітавакс 200 ФФ є тенденція до підвищення урожайних властивостей порівняно з варіантами оброблення насіння.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. 1. У середньому за 2006-2008 рр. найвища урожайність насіння пшениці озимої у всіх варіантах одержана за сівби 5 жовтня – у межах 45,1-53,5 ц/га, найнижча – за сівби 19 вересня 39,2-48,6 ц/га. При цьому за оброблення насіння НаКМЦ і сівбі у досліджуваних строках урожайність його була вищою, ніж за протруєння насіння вітаваксом 200 ФФ та сумі-8. 2. Урожайні властивості насіння пшениці озимої мали модифікаційний характер і з кожним наступним пересівом нівельовалися. 3. У зв'язку з глобальними змінами клімату, постійною появою нових сортів (генотипів) пшениці у виробництві необхідно продовжити дослідження з викладених питань для вдосконалення елементів насінницької технології з метою стабілізації урожайності насіння для повного забезпечення потреб у ньому товаровиробників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабицкий, А.Ф. Повышение урожайных качеств семян пшеницы [Текст] / А.Ф. Бабицкий, Н.А. Брединский // Агроном, 2007. – № 3. – С. 60-61.
2. Глазков, В.И. Генетически модифицированные организмы: геном бактерий и человека [Текст] / В.И. Глазков / Под ред. И.В. Роика. – 2002. – 210 с.
3. Доспехов, Б.А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований) [Текст] / Б.А. Доспехов. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Агропромиздат, 1985. – 351 с.
4. Киндрук, Н.А. Экологические основы семеноводства и прогнозирование урожайных свойств семян озимой пшеницы [Текст] / Н.А. Киндрук, Л.К. Сечняк, О.К. Слюсаренко. – К.: Урожай, 1990. – 184 с.
5. Кульбида, Н.И. Оценка колебания валового сбора озимой пшеницы в Украине по разным сценариям изменения климата [Текст] / Н.И. Кульбида // Зерновая индустрия. – К.: ИА “АПК “Информ”, 2004. – С. 5-13.
6. Сечняк, Л.К. Экологические основы семеноводства зерновых культур [Текст] / Л.К. Сечняк, Н.А. Киндрук, О.К. Слюсаренко // Селекция и семеноводство. – М.: Агропромиздат, 1986. – № 1. – С. 31-34.
7. Сечняк, Л.К. Экология семян пшеницы [Текст] / Л.К. Сечняк, Н.А. Киндрук, О.К. Слюсаренко, В.Г. Ивашенко, Е.Д. Кузнецов. – М.: Колос, 1983. – 349 с.
8. Созінов, О.О. Агросфера як провідний фактор сталого розвитку України [Текст] / О.О. Созінов, Р. Ібурда, Ю.О. Тараріко, В.І. Придатко, Ю.П. Штепа // Вісник аграрної науки. – 2004. – С. 30-32.
9. Царенко, О.М. Комп'ютерні методи в сільському господарстві та біології. Навчальний посібник [Текст] / О.М. Царенко, Ю.А. Злобін, В.Г. Скляр, С.М. Панченко. – Суми: Видавництво “Університетська книга”, 2000. – 203 с.
10. Шевелуха, В.С. Периодичность роста сельскохозяйственных растений и пути ее регулирования [Текст] / В.С. Шевелуха. – М.: Колос, 1980. – 455 с.

Урожайность и урожайные свойства семян озимой пшеницы зависимо от сроков сева и протравителей

А.И. Юрченко

Показано результаты трехлетних исследований особенностей формирования уровня урожайности и урожайных свойств семян современных сортов озимой пшеницы зависимо от сроков сева и протравителей. Отмечено, что наибольшая урожайность семян была за сева 5 октября у всех вариантов. Урожайные свойства имели модификационный характер, лучше проявлялись за первого посева и с каждым последующим нивелировались.

Productivity and yield properties of winter wheat seeds depends on seeding dates and seed protectants

A.Yurchenko

This article adduce three years researches' results of features productivity forming and yield properties of winter wheat seeds depends on seeding dates and seed protectants. Discovered that highest seeds yield was at seeding 5 of October at all variants. Yield properties had modification character, which displayed better at first reseeding and leveling at every next re-seeding.

Key words: seeds, winter wheat, productivity, yield productivity, seeding dates, seed protectants, varieties.

УДК633.853.494

ШУШКІВСЬКА Н.І., канд. с.-г. наук

КОЛОДІЙЧУК В.Д., канд. біол. наук

КРИВЕНКО А.І., канд. с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЕНТОМОКОМПЛЕКС АГРОБІОЦЕНОЗУ РІПАКОВОГО ПОЛЯ

Встановлено видовий склад комах, динаміку чисельності та частку шкідників ріпакового агробіоценозу й прилеглих стацій. Виявлено найбільш небезпечних шкідників, чисельність яких перевищувала порогову. Це –капустяні блішки: хвиляста – *Phyllotreta undulate* Kutsh., синя – *Ph. nigripes* F., чорна –*Ph. atra* F. які пошкоджували сходи ріпаку. Серед шкідників генеративних органів – найбільш чисельний ріпаківий квіткоїд *Meligetes aeneus* F. Починаючи з фази бутонізації значної шкоди ярому ріпаку завдавала капустяна попелиця *Brevicoryne brassicae* L.

Ключові слова: ріпак, комахи, шкідники.

Ріпак – найбільш поширена олійна культура з родини капустяних. У насінні ярого ріпаку (*Brassica napus oleifera annua* Metzd.) міститься 35-45% слабовисихаючої олії (йодне число 101), 20-26% білка, до 17-18% вуглеводів. Його олія має чудові харчові якості, широко використовується в різних галузях народногосподарського комплексу.

Господарська цінність ярого ріпаку полягає в тому, що він є доброю страховою культурою і може вирощуватись в зонах, ризикованих для озимого ріпаку, або коли озимий ріпак вимерзає, його площі без великих дозатрат пересівають ярим ріпаком [1].

Високі урожаї ріпаку забезпечує дотримання всіх елементів технології вирощування, зокрема захисту від шкідливих організмів. Постійний моніторинг фітосанітарного стану посівів цієї культури дає можливість завчасно передбачити ступінь загрози для культури від шкодочинних організмів і здійснювати своєчасні захисні заходи.

Фауна комах, які пошкоджують як ярий, так і озимий ріпак у період вегетації, досить різноманітна. Окремі види шкідників цієї культури були описані наприкінці ХІХ – початку ХХ століть [2].

На ріпаку зустрічається близько 50-ти видів фітофагів, їх видовий склад в агроценозі в різних ґрунтово-кліматичних зонах України досить широкий, а чисельність і шкодочинність варіюють та залежать від складного характеру взаємодії абіотичних і біотичних факторів [3].

Метою наших досліджень було уточнення видового складу та динаміки чисельності шкідників ріпаку ярого впродовж вегетаційного періоду, що є передумовою вчасного та раціонального застосування захисних заходів.

Методика досліджень. Дослідження проводили впродовж 2007-2008 рр. за загальноприйнятими методиками [4, 5] в умовах дослідного поля, яке розташоване на території ННДЦ Білоцерківського національного аграрного університету (БНАУ) Київської області, що знаходиться в центрі північної частини Лісостепу України.

Спостереження та обліки здійснювали під час маршрутних обстежень полів ріпаків сівозміни та прилеглих до них лісосмуг, балок, узлісь, перелогів та інших стацій.

На полях ріпаку ярого та озимого обліковували щільність шкідників впродовж всього періоду вегетації рослин.